

THE IMAGE OF CHRIST IN LITERATURE: CHRIST RECRUCIFIED BY NIKOS KAZANTZAKIS

Violeta Marinescu

PhD Student, Romanian Academy

Abstract: In this paper, I will discuss about the image of Christ in literature, especially about the importance and its frequency in the novel Christ Recrucified by Nikos Kazantzakis. The understanding of the image, in general, as mimesis, or as a passive copy of the model being, it means, in the literary work, a major source of expressiveness. Belonging to the secular sphere, the created image is characterized by its ability of suggesting the symbol of Christianity. The character's recourse at the symbolic thinking causes the exploring of a sacral sensitivity, of a mental provision, whose role is to lead the individual into an imaginary world, changing the normal perception of reality. The image of Jesus Christ is the essence of which the entire text is built. I will focus therefore not only at the image itself, but at its role in building this novel.

Keywords: Symbol, image, Christianity, Nikos Kazantzakis, imagination vs. reality

Înainte de epoca lui Iisus, importanța individului, caracterul sfânt al vieții individuale și puterea transcendentă a iubirii liber consimțite pentru o altă ființă umană erau foarte slab reprezentate. Desigur, unele dintre aceste idei au fost anticipate de Krishna, Isaia, Buddha, Pitagora sau Lao-Tzu, dar caracterul unic al creștinismului – „sămânța de muștar” plantată de Iisus Hristos – a constatat în ideea unei vieți interioare. Odată cu Iisus, ființa umană a început să conștientizeze faptul, comun tuturor azi, că pe lângă universul exterior, infinit de variat și nelimitat, fiecare dintre noi are înăuntrul său un alt univers, deopotrivă infinit și variat; dar Iisus a introdus totodată sentimentul că fiecare om are un fel de istorie personală ce se împletește cu istoria generală. Fiecare dintre noi se poate prăbuși așa cum s-a prăbușit omenirea în ansamblul ei. Și fiecare dintre noi este frământat de îndoială și își găsește mântuirea personală, individuală, ceva cu totul diferit de conștiința tribală a generațiilor anterioare ale iudeilor sau de cea a orașelor-stat grecești¹

Dar Iisus constituia o amenințare la adresa elitei romane, la adresa liniștei mai marilor conducători, preoți și farisei, așa cum tânărul Manolios, protagonistul romanului lui Kazantzakis, *Hristos răstignit din nou*, despre care urmează să discutăm, constituia pentru fruntașii satului în care trăia. Imaginea chistică este foarte evidentă în acest roman: Locuitorii unui sat grecesc, Lycovyrsi, la sugestia preotului Grigoris, pregătesc pentru sărbătorile de Paști, din anul ce va urma, o reprezentare a patimilor lui Iisus. Alături de fruntașii satului, câțiva tineri urmează să

---

¹ Jonathan Black, *Istoria secretă a lumii*, traducere de Adriana Bădescu, București, Editura Nemira, 2008, p.208;

reda istorisirea momentului prezentat în Noul Testament. Personajele participante se pregătesc pentru „piesa de teatru”, devenind, nu mai bune, ba din contră, ajung să se poarte și să treacă exact prin ce a trecut Christos cu puțin timp înainte să fie răstignit. În rolul lui Iisus este Manolios, Maria Magdalena va fi reprezentată de văduva Katerina, Apostolul Petru de negustorul satului, Iannakos, cârciumarul Kostandis este Iacov, fiul boierului Patriarheas, Mihelis îl va juca pe Ioan.

Cu influențe din filosofia lui Henri Bergson sau Nietzsche, toată această lume narată pare desprinsă dintr-o parabolă din *Frații Karamazov*, cu accente din mistica și fascinația pentru călătorii ale lui W. B. Yeats și reprezintă imaginea unui Hristos răstignit din nou și din nou. Orice prigonitor creștin, spune Northrop Frye, va crede că „Pilat și Caiafa au fost corecți în principiu, dar că trebuiau să-și aleagă o altă victimă. Semnificația vieții lui Iisus este adesea gândită ca o semnificație legală, constând dintr-o viață de perfectă moralitate sau de totală conformitate cu un cod al purtării drepte. Dar dacă socotim această semnificație profetică, mai degrabă decât legală, adevăratul înțeles al vieții Lui este acela de a fi fost o personalitate istorică pe care, probabil, nicio societate umană organizată n-ar fi putut-o accepta. Societatea care l-a respins reprezenta toate societățile: cei responsabili de moartea lui nu erau romanii, evreii sau oricine s-a întâmplat să fie în preajma Lui atunci, ci întreaga umanitate, până la noi înșine și, fără îndoială mult mai departe.”²

În privința prezenței lui Iisus, ca personalitate istorică, există mai multe studii din care trebuie să amintim, măcar în treacăt: 1. Hermann Samuel Reimarus – a scris un studiu, publicat, după moartea sa, de Lessing, *Fragmente des Wolfenbüttelschen Ungenannten*. Sub influența Iluminismului, acesta era de părere că Iisus a luptat pentru libertate, și anume eliberarea Israelului de sub dominație romană; 2. David Friedrich Strauss: *Das Leben Jesu, Kristisch bearbeitet*, în traducere română *Viața lui Iisus examinată critic*, din 1835, o carte devenită foarte populară datorită autorului ei care a catalogat evenimentele din perioada lui Christos fiind mitice, provocând astfel numeroase opinii, cât mai diverse de altfel, printre criticii vremii, opinii chiar scandaloase. Inspirindu-se din filosofia lui Hegel, Strauss este de părere că evenimentele petrecute în perioada în care Iisus a trăit și la care a participat nu sunt nici reale, nici în totalitate mitice, ele transmițând doar învățături teologice; 3. Ernest Renan: *Vie de Jésus*, în traducere *Viața lui Iisus* (1863). Autorul asociază aici imaginea lui Iisus cu cea a oricărui muritor de rând, trezind astfel și el multe critici din partea creștinilor, fiind de părere că Hristos este un personaj istoric, o persoană care a trăit într-un spațiu, într-o anumită perioadă, iar faptele descrise de Biblie, precum Biblia în întregime trebuie tratată de fapt ca un document istoric; 4. Albert Schweitzer: *Istoria cercetării vieții lui Hristos*, carte în care autorul îi contrazice pe cei doi autori amintiți mai sus, Ernest Renan și David Strauss. Studiind filosofia lui Kant, urmând ideile teologiei protestante de care aparținea, Schweitzer credea enorm în „vanitatea religioasă” la care ar trebui, bineînțeles, să conducă creștinismul în adevăratul sens al cuvântului. Ca preot protestant și profesor, totodată medic și filosof, publică studiul amintit *Geshichte der Leben – Jesus – Forschung* (1909), scriind despre importanța temei „reînțoarcerii” lui Iisus și păcatul creștinilor contemporani care au uitat de existența sa, sfârșitul lumii fiind astfel aproape.³ Albert Schweitzer merge atât de departe cu credințele sale, purtându-se aproape ca personajul lui Kazantzakis. Călătorește în Africa în misiune medicală, ca un apostol, salvând oamenii de la moartea trupească, dar mai ales de la cea sufletească.

² Northrop Frye, *Marele cod – Biblia și literatura*, traducere de Aurel Sasu și Ioana Stanciu, București, Editura Atlas, 1999, p. 171;

³ Albert Schweitzer, *The Quest of the Historical Jesus*, translated by William Montgomery, London, Adam and Charles Black, 1910.

Sunt așadar păreri împărțite și numeroase despre existența lui Iisus ca om, despre importanța și rolul acestuia în lumea creștină, mai ales influențele transmise creațiilor oamenilor. Hristos este privit de-a lungul timpului ca: „profet apocaliptic”, „înțelept”, „fiul lui Dumnezeu”, „personaj al unui mit”, „revoluționar”, „profet al schimbării sociale”, „mistic spiritual”, „magician”, „geniu”, „precursor al comunismului” de Marxiști, „precursor al anarhismului total” de Tolstoi. Oamenii aveau nevoie să creadă în ceva și au reușit să creeze o imagine pe care s-o venereze, s-o urmeze. Mesianismul este credința mozaică și creștină într-un mântuitor divin al lumii, (deși mesianismul este și o idee care desemnează orice doctrină sau atitudine caracterizată prin așteptarea unui regim nou), astfel pentru budiști Mesia era Maitreya, precum încarnările lui Vișnu în hinduism. În iudaism, Mesia reprezintă viitorul împărat evreu, provenit pe linia lui David. La creștini Mesia este numit Christos (din grecescul Kristós). Creștinii cred într-adevăr în cea de-a doua venire a lui Christos pe pământ (de aici și principala temă a romanului despre care discutăm în această lucrare, cea de-a doua venire a lui Iisus văzută prin intermediul lui Manolios, în interacțiune cu indiferența oamenilor, indiferent de timpul și locul desfășurării evenimentului grandios).

Interesantă este și posibila abordare a cărții privită din punctul de vedere al psihologiei personajelor, purtările acestora pot fi analizate sub ceea ce în medicină deja se vorbește de mult: „complex mesianic”. Complexul mesianic (care se resimte în boli precum sindrom bipolar, schizofrenie sau chiar în actele de terorism), conform psihologiei analitice este des întâlnit în literatură, la fel ca în viața umană, la un loc cu celelalte complexe, denumite după personaje mitologice, istorice sau literare, în funcție de trăsătura dominantă a acestora, ori a defectului definit.

Există și o ecranizare a romanului, cu titlul *Celui qui doit mourir*, din 1957, regizată de Jules Dassin. Filmul evidențiază mai mult latura carnală a ființei umane, în antiteză cu cea spirituală, observându-se de altfel puterea exercitată de turci pe pământul elen, persecuțiile și latura sexuală ale agăi (gubernatorul otoman iubește băieții de vârste fragede, ceea ce i se pare perfect normal, pentru el dragostea există spre a fi împărțită oricui, însă se amuză de acțiunile întreprinse de cetățenii pe care îi supraveghează și contribuie cu o deosebită satisfacție la pedepsirea lor); legătura amoroasă dintre văduva Katerina și Manolios; avariția și răutatea duse până la extrem de preotul Grigoris. Invadându-le teritoriul, oricum sărăcit deja, mulțimea nou venită reprezintă boala care nu face altceva decât să dezbine legăturile create până în acel moment între locuitorii din Lycovrysi. De asemenea, evenimentele sunt redată ca o parabolă a revoltelor populare, o frescă socială. Și în roman, dar și în film, sunt evidențiate: slăbiciunea și lașitatea oamenilor, manipulați de dictatori care nu riscă și nici nu doresc să-și piardă privilegiile, chiar dacă pentru a-și atinge scopul își trădează poporul, renunțând, evident, la orice act de caritate pentru a supraviețui. Ce vrea sau, mai bine spus, ce a vrut să transmită la acea vreme, Kazantzakis, prin această operă literară, cu un vizibil efect moralizator, este faptul că oamenii, doar unindu-se, pot lupta pentru libertate. Orgoliul, zgârcenia, minciuna, avariția, setea de putere, lipsa empatiei și alte trăsături considerate defecte omenești, nu pot decât să dezbine. Privind latura religioasă, Iisus, considerat de creștini fiul lui Dumnezeu, tocmai acest lucru vrea să transmită, să-i convingă pe oameni că toți sunt fiii Tatălui său, de aceea dragostea și buna credință trebuie împărtășite reciproc. Personajul reprezentativ al romanului *Hristos răstignit din nou*, Manolios, a încercat exact același lucru, suferind enorm în momentul în care realizează că e peste puterile lui să facă ceea ce și Iisus și-a propus și nu a reușit. Pacea dorită de Iisus, de Maolios în roman, nu este posibilă și niciodată nu va fi, omul a ținut și va ține întotdeauna la ideea de individualitate, ceea ce implică unicitate, la oricât de mica autenticitate.

Când anunță: „Eu însă vă spun vouă: Că oricine se uită la femeie, poftind-o, a și săvârșit adulter cu ea în inima lui”, Iisus face o afirmație pe care nimeni n-a mai făcut-o înainte de el, aceea că gândurile pe care le nutrim în inima noastră sunt la fel de reale ca obiectele fizice. Ceea ce gândim în sinea noastră exercită un efect direct asupra istoriei cosmosului. Manolios luptă din răspuțeri să-și curețe conștiința, să-și îndepărteze dorința de a o avea pe văduva Katarina. Nu este nou la Kazantzakis faptul că el ar fi crezut într-o posibilă relație dintre Iisus și Maria Magdalena, fapt evident chiar din cel mai cunoscut roman al său: *Ultima ispită a lui Hristos*. Cu toate acestea, Evangheliile nu lasă loc niciunei bănuieli în acest sens, ba mai mult, acest lucru nu ar fi ajutat deloc la îndeplinirea misiunii Fiului Omului.

Dragostea acționează asupra voinței, dar și asupra puterilor de percepție. Iubirea lui Hristos îl ajută pe protagonist să se elibereze de dorințele lumești, spre a îndeplini continua misiune a lui Dumnezeu. Mireasa lui Hristos este simbolic biserica, mulțimea, împărăția sa. Manolios renunță la gândul căsătoriei, nu pentru că este ispitit de văduvă, ori pentru că nu nutrește sentimente pentru logodnica sa, ci pentru că el ia în serios rolul distribuit de către biserică, de a fi Hristos cel răstignit, la sărbătoarea Paștelui din anul ce va urma. El știe că oamenii au nevoie de el și simte harul divin pe care îl poartă și care îl ghidează. O luptă grea este lupta dintre trup și suflet, dar momentul în care eroul renunță la tot ce e lumesc pentru a se sacrifica spre salvarea semenilor săi, atunci când toți sunt amenințați cu spânzurațoarea după uciderea micului turc, Iusufaki, feblețea agăi, este reprezentativ în victoria sa contra măștii diavolești, o mască „de carne, neomenească, grețoasă” ce-l stăpânește și-l chinuie. Manolios se simte eliberat de demonul care fierbea în el. Imaginea demonului apare foarte des în acest text, în principiu prin ceea ce e urât și aduce neliniște. Mulțimea înfometată și izgonită este adusă de cel rău peste satul Lykovrysi, iar oamenii sunt acuzați că aduc holera, o boală ce vine de la diavol. Leprea de care suferă protagonistul este boala sufletului său, păcatele sale sunt răni supurând: „Când era la mănăstire, preotul său, părintele Manasis, i-a vorbit într-o zi despre un ascet căruia i se deschisese pielea și ieșeau dinăuntru viermi. Și când un vierme cădea pe pământ, se apleca, îl lua cu grijă și îl puneă iarăși în rana lui: Mănâncă, îi zicea, mănâncă, fratele meu, carnea, să se vadă sufletul meu...” (Manolios, p.124).

Există două tipuri de imagine demonică apocaliptică în concepția lui Frye, și anume: demonicul parodic, asociat cu prosperitatea temporară a împărățiilor păgâne, și demonicul manifest, pământul pustit. Nou veniții au fost izgoniți din satul lor de către păgânii turci, iar venind și cerșind mila sătenilor, sunt automat considerați și ei niște distrugători de liniște, o boală ce cade peste prosperitatea și liniștea celorlalți precum o boală letală.

„Pentru a putea trăi direct imaginile, trebuie ca și imaginația să fie îndeajuns de smerită spre a binevoi să-și facă plinul de imagini. Căci dacă nu consimțim la această smerenie primordială, la această inițială acceptare a fenomenului imaginii, nu vom putea niciodată realiza — din lipsa elementului inductor — acel „răsunet” care constituie amorsarea însăși a oricărui demers fenomenologic”⁴ Cartea lui Kazantzakis este o mare imagine, este imaginea lumii, imaginea binelui și a răului, imaginea lui Hristos cel mereu răstignit, iar cititorul vede în romanul său exact ceea ce a vrut însuși autorul să arate. Kazantzakis a avut prilejul să-și petreacă o parte din viață în mănăstire, pe muntele Athos, și chiar dacă era evidentă înclinația sa spre politica de stânga, autorul *Ultimei ispite a lui Hristos*, nu de puține ori acuzat de blasfemie, a demonstrat că indiferent de cum este percepută, imaginea lui Iisus se regăsește mereu printre oameni și în oameni, iar cu toate că îi cunoaștem povestea, ea mereu va fi la fel, oamenii vor fi la fel.

⁴ Gilbert Durand, *Structurile antropologice ale imaginarului*, București, Editura Univers, 1977, p.4;

Ideea acesta de *Hristos răstignit din nou*, și din nou, indiferent de timp și de loc, ar veni, după cum cred și alții, de la parabola din romanul *Frații Karamazov* al lui Dostoievski. Ivan îi spune parabola Marelui Inchizitor, fratelui său mai mic, Alioșa. Conform acesteia, Hristos a revenit pe pământ printre oameni, în Spania, în vremea prigoanei Inchiziției. Adus în fața Marelui Inchizitor, acesta îi spune să plece de aici pentru că simpla sa prezență ar duce la destabilizarea întregii ierarhii bisericești, răsturnând ordinea tuturor lucrurilor din lumea creștină.⁵ De asemenea, prin fascinația sa pentru călătorii și mistica permanentei căutări pe care o împart cei doi, este considerat apropiat și de W.B. Yeats. Apoi influențele lui Nietzsche, cel care afirmase moartea lui Dumnezeu, ori Buddha – în diferite întrupări ale celor care vor să ajute lumea, însă influențele cele mai profunde par să fie din filosofia lui Henri Bergson, mai ales din teoriile cu privire la evoluția creatoare, elanul vital, atingerea nivelului superior de autodeterminare și conștiință. Cu toate acestea, legătura pe care autorul a avut-o mereu cu lumea creștină are cel mai mare impact în opera sa. Prin aducerea lui Hristos pe pământ, prin intermediul unei comunități apropiate de timpurile noastre, apoi *răstignirea* acestuia, nu poate să ne transmită decât convingerea delicată a faptului că mereu va exista această problemă a relației dintre credința creștină și acțiunea umană propriu-zisă.

Hristos răstignit a doua oară nu este o biografie ficțională a lui Iisus, cum este *Ultima ispită a lui Hristos*. Aici Iisus apare transfigurat, alături de alte personaje din viața lui: Petru, Iacov, Ioan, Iuda, Maria Magdalena, Pilat și Caiafa, fiind rediate parcă aceleași întâmplări readuse la timpurile noastre. Ideea centrală a narațiunii este aceea că ori de câte ori Iisus s-ar renaște și ar apărea pe pământ, el ar fi primit și tratat la fel, murind pentru binele poporului, omorât de cei din popor. Așadar Manolios îl reprezintă pe Hristos, preotul Gregoris și creștinii satului pe iudei. Romanii și Pilat sunt reprezentați de către turci și Aga. Un al treilea popor este adus în discuție în roman, acesta reprezentând o latură politică a sa, și anume bolșevicii ruși, respectiv comuniștii. Sătenii de pe Sarakina sunt acuzați de bolșevism, aducători de revoltă și neliniște, precum odinioară zeloții, de către preotul Gregoris, tocmai pentru a fi alungați de către dușmanul turc, Aga. Nivel religios, politic și ideologic sunt cele trei puncte din care poate fi privit textul lui Kazantzakis, însă vom rămâne la latura sa religioasă, încercând totodată să ne axăm pe imaginea chistică, de la care nu ne vom abate, cu toate că ar fi foarte mult de discutat și despre alte imagini prezente aici. (Imaginea străinului –turcul, mulțimea sărmană; imaginea evreului – iubita preotului Fotis; imaginea bolii – holera, lepra, oftica; imaginea femeii, imaginea sexualității – văduva, Iusufaki, Braimaki; imaginea politicianului; imaginea parentală a puterii etc.)

Imaginea chistică este redată și prin icoană în acest roman. Manolios, în suferința sa primește har divin și cioplește o icoană, o mască înfățișându-l pe Hristos, care să-i acopere chipul plin de păcatele lumești și să-i curețe sufletul. De asemenea, atunci când pleacă împreună cu mulțimea săracă să recupereze moștenirea donată de Mihelis și reținută de locuitorii din Lykovrysi, sculpează chipul lui Hristos: „Manolios, aplecat de dimineată asupra lemnului, își adunase toată puterea peste butuc de stejar, sufletul său se făcuse o daltă de oțel și tăia, cioplea, scobeala lemnul, se căznea să slobozească chipul lui Hristos ascuns în el. Fața dumnezeiască stătea nemișcată în el, așa cum o zărise alaltăieri în somn, aspră, îndurerată, furioasă; o cicatrice adâncă o creștea de la tâmpla dreaptă până la bărbie, mustățile îi atârnavă în jos și sprâncenele Lui erau încurcate, pline de supărare și durere. (...) se înalță din stejar, dispăru din mintea lui Manolios, ai fi crezut că a coborât întreagă din vis și s-a statornicit în lemn.”⁶

⁵ Rodica Grigore, *Măști, caligrafe. Literatură*, Cluj-Napoca, Editura Grinta, 2011, p. 251;

⁶ Nikos Kazantzakis, *Hristos răstignit din nou*, București, Editura Humanitas Fiction, 2008, pp.437-438;

În *Filozofia imaginilor*, Jean – Jacques Wunenburger, în capitolul intitulat: *Problema mimesis-ului*: „A fi imaginea a ceva”, vorbește despre icoană ca fiind imaginea redusă a celui reprezentat. Dumnezeu se poate face prezent luând figură umană, ori prin intermediul feței pictate, prin icoană, construcția unui chip invizibil al lui Dumnezeu infinit spre care ne putem îndrepta privirea spirituală. Reprezentări, fețe ale lui Dumnezeu suntem noi, oamenii, spune autorul.⁷ În același timp imaginea nu trebuie înțeleasă fiind reproducerea totală, chiar dacă procesul prin care este creată este cel al mimesis-ului, „nu trebuie înțeleasă ca o repetiție izomorfă, ca o reproducere pasivă a ființei-model”, expresivitatea și aparența ei constituie esența operei. „Atribuirea unui caracter sacru obiectelor și persoanelor este condiția și mijlocul pentru a da corp religiosului. Din punctul de vedere al conștiinței obișnuite, lumea vizibilă se limitează la proprietățile pragmatice, sensibile, care sunt revelate prin percepție sau prin acțiune tehnică. Ele aparțin așadar sferei profanului, caracterizată de acțiunile utile, funcționale ale vieții cotidiene. Recurgerea la gândirea simbolică în majoritatea tradițiilor culturale se grefează pe exploatarea unei sensibilități sacrale, a unei dispoziții psihice care conduce la dublarea lumii vizibile cu o alta invizibilă ce o mărginește.”⁸

Dacă pentru turcii din Lykovrysi „*Lumea-i un vis. Aman, aman.*”, pentru creștinii din același sat este un teatru. Nu de aceea lumea acestui roman de foarte multe ori s-a considerat o lume carnavalescă, o comedie tragică. Este foarte ușor să ne închipuim deznodământul romanului încă de la primele pagini. Chiar dacă situațiile la care participă personajele, dialogul acestora și gândurile lor par dezlipite dintr-o comedie, Kazantzakis i-a cât se poate de în serios esența creației sale, iar aceasta este însăși reprezentarea chistică. Narațiunea este înțesată cu scene dramatice, însă totodată pline de ironie și umor. De mare importanță sunt câteva replici din acest text, din care se înțelege foarte bine imaginea prezentată, cuvintele părintelui Fotis, atunci când îl găsește pe Manolios omorât în biserica din Lykovrysi, de către Iuda – Panaiotaros cel binecuvântat de *popa* Grigoris. Acesta privește trupul neînsuflețit al tânărului, întins „ca un răstignit”: „ – În zadar, în zadar ți-ai dat viața, Manolios, murmură el. Ai fost omorât, ai luat asupra ta toate păcatele noastre, strigai: *Eu am furat, eu am dat foc, eu am omorât!* Ca să ne lase pe noi liniștiți și să ne înrădăcinăm în pământurile acestea. În zadar... În zadar!” (p.477), apoi i se adresează lui Hristos cu aceleași cuvinte: „ – În zadar, în zadar, Hristoase, murmură el. Se apropie două mii de ani, și încă... încă ei te răstignesc. Când te vei naște, Hristoase, ca să nu mai fii răstignit, să trăiești cu noi de-a pururea?” (p.478).

Odată cu eroul său, Manolios, naratorul se revoltă împotriva credințelor viciate ale bisericii instituționalizate și capitalism. Imediat după propunerea părintelui de a juca piesa Patimilor lui Hristos, la Paștele care vine, conform tradiției, fiecare personaj desemnat ajunge să se identifice cu rolul său și să se poarte întocmai. „În Dumnezeu oamenii nu și-au închipuit niciodată altceva decât ceea ce ei, în adâncul lor, fiindu-le teamă să-și dea seama, voiau”.⁹ La fel ca Hristos, Manolios încearcă să-i ajute pe cei nevoiași, mai cu seamă pe sătenii vecini alungați din satul lor de către turci. De aici și până la izbucnirea unui adevărat conflict este foarte puțin. Când preotul vede că nu mai există sorți de izbândă și că există posibilitatea să-și piardă liniștea și averea, cere chiar moartea tânărului. Precum Hristos, Manolios moare spre salvarea semenilor săi, pentru ca săracii de pe Sarakina să fie scutiți de pedepsele comunității. Tânărul crede cu tot sufletul în suflarea divină și știe că aceasta este menire sa, să se sacrifice pentru binele celor mulți.

⁷Jean – Jacques Wunenburger, *Filozofia imaginilor*, Iași, Editura Polirom, 2004, pp. 153-154;

⁸Ibidem, p.355.

⁹ Julius Evola, *Individul și devenirea lumii*, București, Editura Anastasia, 1999, p.59;

BIBLIOGRAPHY

Black, Jonathan, *Istoria secretă a lumii*, traducere de Adriana Bădescu, București, Editura Nemira, 2008.

Durand, Gilbert, *Structurile antropologice ale imaginarului*, București, Editura Univers, 1977.

Evola, Julius, *Individul și devenirea lumii*, , București, Editura Anastasia, 1999;

Frye, Northrop, *Marele cod – Biblia și literatura*, traducere de Aurel Sasu și Ioana Stanciu, București, Editura Atlas, 1999.

Grigore, Rodica, *Măști, caligrafe. Literatură*, Cluj-Napoca, Editura Grinta, 2011.

Kazantzakis, Nikos, *Hristos răstignit din nou*, traducere din limba greacă și note de Ion Diaconescu, București, Editura Humanitas Fiction, 2008.

Schweitzer, Albert, *The Quest of the Historical Jesus*, translated by William Montgomery, London, Adam and Charles Black, 1910.

Wunenburger, Jean – Jacques, *Filozofia imaginilor*, Iași, Editura Polirom, 2004.